

ösztönalapú, azaz alacsonyabbrendű tevékenység. Petersen állítása, amely szerint a játék része a gyerek (és a felnőtt) életének, talán soha nem volt igazabb mint ma, amikor a tanulók sok esetben több időt töltenek az iskolában, mint szüleik a munkahelyükön, vagy akár tanáraik ugyanabban az intézményben. A játék a Jena-plan iskolában megjelenik a tanulásban is, de a játéktevékenység nem édes mázzal bevont pirula, nem annak álcázott feladat. A játék Petersen iskoláiban a pedagógiai hátsó szándék nélküli, örömteli és 'haszontalan' dolog.

4. *Az ünnep* életünk egy olyan eleme, amely a kunyhótól a kastélyig mindenütt megtalálható s mégis egyre inkább hiányzik. A Jena-plan iskolákban az ünnep az együttlét és magunk tiszteletének rítusa, a közösség-élmény forrása és eredménye. Egy olyan végletekig individualizáló pedagógiában, mint a Jena-plan, az ünnep hangsúlyossága adja meg az egyén és a közösség egyensúlyát.

A négy tevékenységi terület egy speciális csoportszervezési elv szerint általában három iskolai fokozatban ismétlődik. A peterseni tagadás egyik sarokköve volt ugyanis a herbartianus osztálystruktúra kikezdése is. A Jena-plan iskolákban életkorheterogén csoportok működnek, általában a kicsik csoportja 6-7-8 éveseket, a középső 9-10-11 éveseket, a haladóké pedig 12-13-14 éveseket foglalkoztat. Az életkorheterogén csoportok szervezését több okból lehet indokoltnak tartani. Egyrészt a gyerekek eltérő ütemű fejlődéséből következő pedagógiai problémák könnyebben kezelhetők, másrészt olyasvalamit is megtanulnak így a gyerekek, amit homogén életkorú csoportban nem biztos: ez pedig a kisebbekkel, a gyengébbekkel való együttműködés érzelmi és szociális tanulást igénylő készségei. A csoportok évről évre dinamikusan változnak, hiszen elmennek a 'nagyok' és jönnek a 'kicsik', de ugyanakkor stabilak is, hiszen a nagyobb rész a csoportban marad.

A Jena-plan pedagógia, bár német földön született, igazából érdekes módon Hollandiában futott be nagy karriert az elmúlt évtizedekben; a holland Jena-plan Társaságnak több mint 200 iskola tagja. Magyarországon is először két éve, a Pécsi Pedagógiai Nyári Egyetemen hallhattak először holland előadótól az érdeklődők a nálunk szinte teljesen ismeretlen pedagógiáról. Az akkori tréningre készítette a holland Jena-plan Társaság koordinátora, Kees Booth német és angol nyelvű tanulmányokból készült 'olvasókönyvét', melyet magyarul is kiadott az Iskolafejlesztési Alapítvány és az OKI Iskolafejlesztési Központja "Jena-plan iskolák Hollandiában" címmel.

HORVÁTH ATTILA

Lelki egészségtan

A marxizmusra hangolt korszak osztályfőnöki óráira elrendelt tematika az átnevelés szolgálatában állott. Ironikus fintora a sorsnak és a *nyelvnek* (vagy a Gondviselés akarata), hogy a nevelésnek *elkötelezett* tanár szabotálta az utasítás (vö. Tanterv és utasítás) végrehajtását. Az *Iskolakultúrában* fel-felbukkan egy-egy magányos és hősies kísérlet az *igazi* erkölcstannak a tiltás éveiben történt *átmentéséről*, de persze olvashatunk arról is, mennyire hiányzik oktatásunkból a személyiség javát szolgáló, önmagunkra és embertársainkra irányuló (erkölcs)tan.

Kezünkben – a hírek szerint bővülő – *Lelki egészségtan* című sorozat első három kötete:

I. A szeretetről (írta és összeállította: Zsíros Lajosné), 8-9 éves tanulóknek;

II. Én és a világ (H. Nagy Valéria), 9-10 éveseknek;

III. A jellem értékei és hibái (Polinger Mária), 10-11 éveseknek.

Szögezzük le rögtön: kellene ezek a füzetek, s értékesek ezek a füzetek.

Az első kötet a szereteten alapuló viszonyokat tudatosítja a kisgyeremekben. Szeretet a szűkebb és a tágabb értelemben vett családban, más emberi kapcsolatokban, a játékban mint a világhoz és a társakhoz kötő viszonyban, s végül a természet iránt – ezek a nagyobb egységek. A második kötet a választott (pl. barátság) és a döntésünktől független (pl. iskolai) kapcsolatokat, az alkalmazkodást állítja a középpontba, de már magasabb szinten is vizsgálja az egyént, hiszen a vázolt kört áttemeli az önvizsgálat, az öntudat, az önértékelés működésébe, s így már beszélhet boldogságról, bűnről, lelkiismeretről. A harmadik kötet a lelkiismeret fényében a pozitív erkölcsi döntésre tud ösztönözni. Így esik szó (ellentéteikkel együtt) az igazságról, a bátorságról, a tiszteletről, az önzetlenségről, a tulajdon tiszteletéről, a szorgalomról, a becsületről és a felelőségről.

A füzetek a módszert is elénk tárják. Adott egy helyzet, melynek elvonatkoztatását, értelmezését a tanári kérdések, a beszélgetés, netán disputa, az egyéni állásfoglalások, tehát a közös gondolkodás adják. De ne gondoljunk abszolút egyértelmű, didaktikusan beállított helyzetekre!

A füzetek "szerzői" közt ott találjuk Jézust és Tolsztojt, Szent Pált és Saint-Exupéryt, Petőfit és Aranyt, Aiszoposzt és Dicekenst, Áprilyt és Tamásit; Andersent és De Amicist, Mórát és Lázár Ervint; "illusztrátorai" közt pedig Giottót és Picassót, Munkácsyt, Kovács Margitot stb. Igen; értékről csak értékek felmutatásával lehet szólni. S (lehet, hogy másképp, de) az értékre a kisgyermek is fogékony: ha a lelki egészségtan-órákon a tanár a tanulót társnak tekinti, e könyv segítségével nyert ügye van. (Éppen ezért nem tudjuk elfogadni a fejezetek végén álló, bekeregetett "tanulságok", összefoglalások – nem érvényét – helyét a füzetekben.)

Befejezésül még egy kérdés, melynek Rónay László is hangot adott az Új Emberben (1991. december 15.). Ha az emberi jelenségről, szeretetről, lelkiismeretről beszélünk, megelégedhetünk-e a földi dimezióval? Bár a sorozat a "nemzeti alaptanterv második fogalmazványának a figyelembevételével" készült, mégis érdemes lett volna legalább jelezni, hogy számosan, tanulóink közül is (!), a szeretet végső értelmezését Isten szeretetében látják, keresik és találják meg.

Lelki egészségtan. Honffy Kiadó, Budapest, 1992.

LAMI PÁL

A közösségépítő játékok élménye

Ezúttal egy rendhagyó írás következik. Egy 17 éves gimnazista lány: Mohi Emese (a budapesti Táncsics Mihály Gimnázium harmadikos tanulója) beszéli el barcelonai élményeit, ahol 1991 novemberében hazánk "nagyköveteként" vett részt az Európai Ifjúsági Parlament munkájában. Itt a tényleges munkát megelőzően alkalma volt átélni, hogy miként alakították ki a különböző nemzetiségű, egymásnak tökéletesen idegen, 16-18 éves fiatalok között az egyénekre odafigyelő, az egymás iránti bizalmon és felelősségen alakuló valódi csoportszellemet. Az e célból alkalmazott ún. "közösségépítő játékok" többsége nálunk is ismert. Leírásuk megjelent különböző gyűjteményekben, és alkalmazásukra is rendszeresen sor kerül tréningeken, drámajátékok alkalmával. Amiért mégis fontosnak tartjuk a diáklány beszámolóját, az magának az élménynek a leírása. Annak a hatásmechanizmusnak az érzékelhetővé válása, amely az ő sajátmagához és a csoporthoz való viszonyát, illetve a csoport dinamikájának alakulását befolyásolja. A pedagógusok, akik gyakran kerülnek olyan helyzetbe, hogy – olykor véletlenszerűen összeverődő – gyerekcsoportokkal foglalkozzanak, nagy hasznát vehetik ezeknek az élményeknek. Az írás Lux Ambrus Mohi Emesével készített interjúja alapján készült.

Valamennyien egyszerre: november 1-én érkeztünk meg Barcelonába. Akkor még nem nagyon beszélgettünk, csak mosolyogtunk egymásra. Megszerveződtek a 13 tagú bizottságok, de egy-egy bizottságba nem juthatott több ugyanabból az országból. Angolul vagy németül valamennyire mindenki beszélt, úgyhogy szót tudtunk érteni egymással. Azután beültettek bennünket egy autóbuszba és elindultunk a Pireneusokba. Itt kaptunk szállást. Egy szobába hatan kerültünk, de az első este nagyon rossz volt...

A következő reggel összegyűlt mindenki, idegesek és várakozók voltunk. Mindenki tudta, hogy most majd jobban meg kell ismernünk egymást. Minden bizottság kapott egy felnőtt vezetőt. A mi 13 fős csoportunk élére a dán Ilen került. Ezek a vezetők jól képzett pedagógusok voltak, akik már többször vettek részt ilyen rendezvényen. Jól értettek az emberek nyelvén, jól tudtak kommunikálni, jól ismerték a gyerekek természetét, mint ez a játékokon is kiderült. Minden bizottságban volt egy-egy szóvivő is, általában 19 éves gyerekek, akik szintén részt vettek már előző gyűléseken. A mi szóvivőnket Petr-nek hívták, és Prágából érkezett.

Először mindenkinek adtak egy előre elkészített címkét a nevével és az országával, amit ki kellett tennünk a ruhánkra. Ez nagyon jó volt, mert nem kellett azt mondanunk, hogy "hé, te... izé...!" Ez is hozzásegített ahhoz, hogy jó légkör alakulhasson ki.

Felmentünk busszal a hegyekbe. Az első feladat az volt, hogy – mint Ilen mondta – 10 perc alatt megtanuljuk egymás nevét. Ez úgy történt, hogy valaki mondta a saját nevét, majd a következő a sajátját, az előzőt és megint a sajátját, a rákövetkező a sajátja után az előző kettőét és megint a sajátját. Így mentünk körbe kétszer, és máris tudtuk valamennyi társunk nevét.

Azután jött az első – elég veszélyes – játék. Összekötöttük egymást kötelekkel, és felmáztunk együtt egy magas vízmosáson. Mindenkinek kellett egyszer elsőnek, egyszer utolsónak lennie.